

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕТРА МОГИЛИ

Ім'я митрополита Петра Могили (1596—1647) назавжди закарбоване в історії України серед імен найвидатніших її представників. Його діяльність була багатогранною і плідною. Все своє життя Петро Могила поклав на благо України: заснував перший вищий навчальний заклад — Києво-Могилянську академію, де навчалися майбутні провідні церковні та державні діячі; зміцнив та реформував православну церкву; відновлював стародавні православні храми; розгорнув широкомасштабну видавничу діяльність.

У цьому році відзначаємо 385-річчя від дня заснування славнозвісної Києво-Могилянської академії — першого вищого навчального закладу, культурно-освітнього центру в Україні в XVII—XVIII ст. Її фундатором по праву вважається Петро Симеонович Могила (1596—1647) — Київський митрополит, культурний і громадський діяч, меценат мистецтва, проповідник, письменник та публіцист, організатор друкарства української книги. Його багатогранна діяльність — це ціла епоха в історії України XVII ст., названа на його честь "могилянською добою" і оцінена як період культурного та церковного відродження.

Недарма 1997 рік — ювілей 400 річчя від дня його народження, з ініціативи ЮНЕСКО було проголошено роком Петра Могили.

Головною справою і досягненням свого життя Петро Могила вважав заснування Київської колегії — академії — першої вищої школи не тільки в Україні, а й в усій Східній Європі. Початок їй поклала школа Київського братства, заснована 1615 р. і в 1632 році об'єднана з Лаврською школою. Києво-Могилянська колегія своєю структурою, змістом навчальних програм, рівнем викладання відповідала вимогам європейської вищої освіти, але водночас зберегла гуманістичні та освітні традиції братських шкіл. Там глибоко шанували вітчизняну історію, культуру, традиції, навчали студентів пишатися своїм родом та походженням, усвідомлювати свою приналежність до українського народу, захищати своє право бути рівним і вільним серед інших народів. Студенти закладу діставали ґрунтовну філологічну підготовку, знання мов

(слов'яноруської і давньоукраїнської літературної, грецької, латинської, польської) та оволодівали "сімома вільними науками", що поділялися на дві самостійні програми: trivium (граматика, риторика, діалектика) та quadrivium (арифметика, геометрія, астрономія і музика). Ці "сім вільних наук" входили до програм колегій, академій та університетів Заходу. Але колегія була не лише навчальним закладом, а й осередком вчених та письменників. Могила згуртував коло визначних діячів, що здійснили велику богословсько-наукову працю. Це був так званий Києво-Могилянський атеней, до якого входили Сильвестр Косов, Ісайя Трофимович-Козловський, Афанасій Кальнофойський та ін.

Усі свої знання, неабиякі організаційні здібності, політичний талант та матеріальні кошти Могила віддав колегії. Він оновив заклад, прискіпливо добирав для нього професорів і викладачів, надавав велику допомогу неімущим вихованцям. Петро Могила не тільки сам жертвував кошти на розвиток українського шкільництва, а й всіляко заохочував інших меценатів до благодійництва заради поширення освіти й інших.

У духовному заповіті, який він написав, відчуваючи наближення смерті, він каже: "Бачачи, що упадок святого благочестя в народі руському відбувається не від чого іншого, як від цілковитої нестачі освіти й навчання, я дав обіцянку Богові своєму — все моє майно, яке дісталось від батьків, і все, що не лишалося б тут від доходів, одержаних від доручених мені святих місць, з маєтків, на те призначених, спрямувати почасти на відновлення храмів Божих, від яких

залишалися плачевні руїни, почасти на заснування шкіл у Києві..." [1, 123].

З ініціативи Петра Могили підпорядковані Київській колегії школи було відкрито у Вінниці, Кременці, Гоші, а в Ясах у 1640 р. він створив першу вищу школу в Молдові — Слов'яно-греко-латинську академію.

До кінця свого життя митрополит був охоронцем православних храмів, дбав та опікувався відновленням культових стародавніх споруд-святинь, які лежали в руїнах після воєн та нападів загарбників. Зусиллями Могили було відновлено Києво-Софійський собор, реконструйовано церкву св. Василя, з руїн Десятинної церкви була збудована нова кам'яна церква (саме тоді під час відбудовчих робіт було знайдено гроб Святого Володимира), Михайлівська церква в Києво-Видубицькому монастирі, Трьохсвятительська церква Спаса на Берестові, Успенський собор у Печерському монастирі та ін. Його стараннями розпочалось будівництво у Києві, зокрема, були споруджені нові церкви, які, на жаль, до наших днів не збереглися.

"Великий митрополит". Саме так називали Петра Могила сучасники і називають нащадки. 14 років перебував він на митрополичому престолі. Зосереджену в своїх руках церковну владу, широкі політичні зв'язки, багатства і неймовірно великий авторитет серед православних і католиків отець митрополит Петро Могила використав не для себе, а на службу українському народові, на службу православ'ю. Запровадження Берестейської унії у 1596 році, коли було штучно об'єднано обидві віри — католицьку та православну і створено нову уніатську, призвело до великого релігійного розколу в Україні. Живучи і працюючи за умов гострої релігійної боротьби, коли колонізація України Реччю Посполитою призвела до приниження православ'я, Могила доклав чималих зусиль до зміцнення і розбудови православної церкви. Зійшовши на митрополичий престол, Могила негайно розпочав реформування церкви. Він надав українській православній церкві чітку й оперативну організаційну структуру, підніс освіту духовенства, висунув ідеал творчого і дисциплінованого чернецтва, зреформував і устійнив церковний обряд, розробив догматику і заповнив її церковно-теологічною літературою висо-

кої вартості. Петро Могила є автором численних теологічних творів, серед яких "Гребник", відомий під назвою "Великий гребник Петра Могили", "Службник", "Літос", "Анфологія" та ін. В них було сформульовано літургійні, ритуальні та догматичні норми, і вони протягом кількох століть не втрачали свого значення.

З упорядкуванням справ віросповідних, служби, адміністративного життя, налагодженням церковного господарства, митрополія Київська, Галицька і всієї Русі на чолі з Петром Могилою стає фактично найавторитетнішою серед православних церков.

Справжність, ревно віра та відданість православ'ю, проте, не заважали митрополитові вважати надзвичайно важливою справою примирення уніатів і православних, обстоювати ідею духовного єднання християнських церков на основі віротерпимості, без підпорядкування, зі збереженням гідності обох.

Дбаючи про освіченість священників і віруючих, близько 20 років П. Могила був на чолі книгодруку в Україні і розгорнув широкомасштабну видавничу діяльність. Під його наглядом і керівництвом були підібрані вчені люди, які займалися перекладами, писанням нових книг, служили зміцненню православ'я. До багатьох видань Могила сам складав передмови. За часів Петра Могили друкарня Києво-Печерської лаври вперше здійснила ряд видань кирилицею. Також була запроваджена латина, були надруковані книги польською та латинською мовами не тільки для релігійних цілей, а й для потреб освіти. Книги розповсюджувались не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Навіть у наш час в усьому слов'янському світі важко знайти такий архів чи бібліотеку, де не було б якоїсь лаврської книжки. До того ж, Могила подарував цілком укомплектовану друкарню м. Яси в Молдові, що її відіслав разом із досвідченими друкарями, і там було надруковано першу молдавську книгу "Казанія митрополита Варлаама".

Отже, Петро Могила — епохальна постать і виняткова особистість в історії українського народу, деякі грані спадщини якого ще чекають свого дослідження. І хотілося б вірити в появу людини такої обдарованості, самовідданості, безкорисливості та практичної благодійності на українській землі.

1. Грушевський М. Ілюстрована історія України. В-во шкільної ради, 1997.— 560 с.
2. Жуковський П. Петро Могила й питання єдності церков.— Париж, 1969.
3. Костомаров М. Галерея портретів.— К: Веселка, 1993,— 326 с.

4. Попович М. Нарис історії культури України.— К.: Артк, 1998.— 728 с.
5. Хижняк З. И. Києво-Могилянська академія.— К.: Вища школа, 1988,— 268 с.
6. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій. Навчальний посібник.— К.: Либідь, 1999.— 480 с.

Kovalchuk T.

ABOUT SOME ASPECTS OF PETRO MOHYLA'S ACTIVITY

Petro Mohyla (1596—1647) will be remembered as one of the most important Ukrainian figures in 17th century history. His activity was versatile, but he did all his best for the welfare of Ukraine. He founded the first Ukrainian university — the Kievan-Mohyla College, which became the school of future church leaders and statesmen. Mohyla rebuilt and strengthened the Orthodox Church in Ukraine and revived all aspects of church life. He rebuilt many famous churches (the Church of St. Sophia, the Desiatynna in Kyiv, etc.), supported brotherhoods. During his time in Kyiv many indispensable liturgical, religious and scholarly books were printed.